

Edukativna etnološka vježbenica “U zovnici cili svit”

Ivana Babić

OŠ Silvija Strahimira Kranjčevića Lovreć
ivana.babic30@skole.hr

Petar Ujević

OŠ Silvija Strahimira Kranjčevića Lovreć
petar_ujevic@yahoo.hr

Sažetak

U radu se opisuje nastanak i sadržaj edukativne etnološke vježbenice *U zovnici cili svit*. Od školske godine 2003./2004. u Osnovnoj školi Silvija Strahimira Kranjčevića djeluje Učenička zadruga LUDRUM koja promiče očuvanje baštine, stoga su učenici - zadrugari predvođeni voditeljima u prigodi proglašenja školske Etnografske zbirke kulturnim dobrom priredili vježbenicu zavičajne lovrečke baštine *U zovnici cili svit*. To je, zapravo, edukativna etnološka vježbenica namijenjena djeci, roditeljima, učiteljima i svim posjetiteljima školske Etnografske zbirke. Vježbenica se sastoji od dvanaest tematskih priča i prigodnih zadataka u kojima se uči i vježba o svojedobnim lovrečkim tradicijskim poslovima i običajima: pokladama, derneku, opancima, buzavcima, bičvama, uređivanju kose, svitnjaku, silu, ugovoru, skrinjama, kolaču i božićnom kruhu. Na kraju se svake priče nalaze pitanja za čitatelja kojima se promišlja važnost očuvanja baštine te upućuje na osobno istraživanje. Vježbenica može poslužiti i za realizaciju izvannastavnih aktivnosti u školi te kao poticaj i ogledni primjerak za ostvarivanje srodnih školskih projekata. U školskoj se Etnografskoj zbirci u Lovreću organiziraju edukativne radionice u kojima se koriste tekstovi i zadatci iz vježbenice.

Ključne riječi: baština, vježbenica, etnografska zbirka

Uvod

Učenička zadruga LUDRUM osnovana je školske godine 2003./2004. u Osnovnoj školi Silvija Strahimira Kranjčevića u Lovreću. U zadruzi djeluju tri sekcije: Etnološka, Likovna i Sekcija za prikupljanje i obradu prirodnina. Učenici, članovi Zadruge, su od osnutka ostvarili niz projekata s ciljem očuvanja baštine. Na taj se način nastavila školska tradicija povezivanja baštine u nastavni proces. Zadrugni projekti su predstavljani na stručno-znanstvenim skupovima, međužupanijskim i državnim smotrama na kojima su dobili niz nagrada i priznanja.

Šezdesetih godina prošlog stoljeća učitelj likovne kulture Joško Petričević zajedno je sa svojim učenicima i sumještanima utemeljio u lovrečkoj školi Etnografsku zbirku. U početku njezini su eksponati korišteni u nastavi likovne kulture (crtanje). Zbirka je prvi put prezentirana 1971. godine na izložbi Etnografija i dječji izraz u Etnografskom muzeju u Splitu. Potom je Regionalni zavod za zaštitu spomenika u Splitu uvrstio Etnografsku zbirku kao dragocjenu građu koju ne treba samo čuvati i njegovati nego i na odgovarajući način izložiti. S tog su razloga eksponati postavljeni u odgovarajući prostor unutar Škole. Preuređenjem školske zgrade 1999. godine svi su prikupljeni izložci smješteni u primjerenu učioničku prostoriju gdje se i danas nalaze. U novije vrijeme, u okviru Etnološke sekcije, o cjelokupnoj se zbirci brinu učenici - članovi Zadruge. Štoviše, učenici u prostoriji Zbirke održavaju prigodne tematske radionice te na taj način, već generacijama, promiču njenu edukativnu vrijednost i o njoj se primjereno skrbe.

Zbirka danas sadrži petsto pet predmeta koji su se upotrebljavali u domaćinstvima, bilo prigodice ili pak u svakodnevnom životu seoske i obiteljske zajednice (posuđe, namještaj, pribor-pomagala uz ognjište, ručni žrvanj, dijelovi nošnje...), zatim uporabni predmeti pri nekim poljodjelskim radovima (ralo, plug, motika), proizvodima zanatske djelatnosti i onih iz kućne radinosti kojima su se, primjerice, služili bačvari, kovači, tkalje, lončari ili u svečanim prigodama (gusle, diple s mišinom) te predmeti nužni u gospodarskoj djelatnosti (vinogradarstvo, stočarstvo i druge). Veći broj izložbenih predmeta upotrebljavao se koncem 19. i u prvoj polovici 20. stoljeća kada je selo živjelo u svojim obiteljskim zajednicama, a komunikacija s gradskim središtima bila samo povremena. Predmeti prikupljeni za ovu zbirku imaju kulturno-povijesnu vrijednost i iz njih se može iščitati dio materijalne kulturne baštine dijela dalmatinskog zaleđa.

Ministarstvo kulture Republike Hrvatske prepoznalo je vrijednost Zbirke, zato ju je 11. svibnja 2010. proglasilo kulturnim dobrom.¹

U prigodi proglašenja učenici, članovi Učeničke zadruge Ludrum, uz pomoć svojih učitelja oblikovali su edukativno-etnografsku vježbenicu *U zovnici cili svit*, u pisanom i digitalnom obliku. Vježbenicu čine zapisi o običajima koje su naraštaji učenika skupljali i objavljivali u školskom listu SVITANJA. Analizirajući zapisane tekstove, učenici su izradili tematske zadatke (križaljke, rebuse, pitalice, osmosmjerke, bojanke, labirinte...). Svaka od dvanaest priča, koja čini sadržaj vježbenice, upotpunjena je zadacima te upoznaje čitatelja s lovrečkim: pokladima, dernekom, opancima, buzavcima, bičvama, uređivanjem kose, svitnjakom, silom, ugovorom, skrinjama, kolačem i božićnim kruvom.

Rješavajući zadatke, čitatelj, primjerice, uči sklanjati gangu, rješavati zagonetke, poslovice... Na kraju se svake priče nalaze dodatna pitanja i upute za istraživanje koje potiču učenike na proučavanje običaja u svom mjestu. Rješavajući vježbenicu, učimo o povijesti, kulturi i jeziku svojih predaka. Projektom izrade vježbenice predviđena je i

¹ Rješenje o upisu na listu zaštićenih kulturnih dobara 11. svibnja 2010. godine: UP-I 612-08/10-6/0203, Urbroj: 532-04-01-01/4-10-2

edukativno-turistička prezentacija, a ne samo prezentacija materijalne baštine Etnografske zbirke.

Sadržaje vježbenice učenici koriste u realizaciji radionica koje se održavaju u školskoj zbirci. Tako je Etnografska zbirka postala učionicom baštine, zadobila je aktivnu ulogu – neposredno se uključila u nastavni proces i raznim oblicima rada pridonijela prenošenju estetskih, funkcionalnih i kulturnih zadaća.

Važnost etnografske zbirke u nastavnom procesu

Svojim etnopedagoškim² radom u zbirci pomoću vježbenice i izložaka omogućena je veća humanizacija učenika, tj. omogućeno je formiranje svijesti o skupnoj vezi s prošlošću i ostalim članovima društva.

Etnografska zbirka kroz radionice i tematske priče iz vježbenice, osim primarnog zadatka skupljanja i čuvanja predmeta, postaje središte kulturno-povijesnih kretanja u smislu popularizacije i proširivanja znanja o prošlosti. Sakupljeni predmeti koji su dio Zbirke, postaju objekti i njihova se funkcija mijenja. Oni nisu više samo dio stvarnosti već postaju i dokazom ekonomskoga, povijesnoga i kulturnog stanja određenog područja. Nakon stručne i znanstvene obrade poprimaju obilježja dokumenta pa Etnografska zbirka dobiva zadatak prijenosa informacija različitim grupacijama u sredini u kojoj djeluje. Budući da se Etnografska zbirka u Lovreću nalazi u školi, njezina je pedagoška učinkovitost naglašenija (dvije obrazovne ustanove unutar iste zgrade) pa učenici imaju mogućnost iskustvenog učenja i usvajanja znanja na zornim primjerima.

„Najveća vrijednost svih izložaka, bilo u muzejima bilo u etnografskim zbirkama, u pedagoškom smislu je zornost. Percipirajući predmete iz prošlosti, vizualiziramo povijest čovjeka i njegovog rada. Izloženi predmet ima dokumentarnu vrijednost iz čega proizlazi i njegova pedagoška vrijednost.“³

U lovrečkom su primjeru održavanja nastave u Etnografskoj zbirci izbjegnuti glavni problemi s kojima se susreću učitelji pri organiziranju izvanučioničke integrirane nastave: nedostatak financijskih sredstava i teškoća oko organizacije posjeta etnografskim zbirkama ili muzejima, a vježbenica je postala ogledni primjerak kako osmisлити i ostvariti izvannastavne aktivnosti zavičajne tematike.

Ciljevi projekta izrade vježbenice

- Istraživanjem i stvaralačkim radom nadograditi nove spoznaje o baštini;
- Poticati kreativnu i kvalitetnu nastavu;

2 Etnopedagogija je interdisciplinarna grana znanosti i sastavnica pedagogije koja proučava tradicionalni narodni odgoj i iznalazi mogućnosti primjene rezultata do kojih dolazi u kreiranju suvremenih odgojno-obrazovnih sustava. Više o etnopedagogiji u radu: Tufekčić, A. Etnopedagogija kao znanstvena disciplina. // Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja 58, 3(2009), str. 265 - 279.

3 Rosić, V. Pedagoško značenje muzeja. // Zavičajno blago u funkciji razvoja Zabiokovlja: zbornik radova / priredio Anđelko Mrkonjić. Split: Književni krug, 2005. Str. 265 – 278.

- Razvijati kod djece ljubav prema baštini i poduzetnički duh;
- Uspješno predstaviti baštinu Zabiokovlja i našu etnografsku zbirku na drugačiji način;
- Osvijestiti kod mještana i posjetitelja važnost i značaj očuvanja baštine;
- Sačuvati svjedočenja o običajima i starim zanatima;
- Stvarati poticajno okruženje;
- Osmisliti veću ulogu školske Etnografske zbirke u kulturnoj i turističkoj ponudi mjesta.

Faze projekta

I. Skupljanje priča i odabiranje najposebnijih

- Učenici naše škole godinama zapisuju običaje lovrečkog kraja;
- Zapisi su objavljivani u školskom listu *Svitanja*;
- Učenici zadrugari odabrali su priče iz školskog lista, izdvojili isječke i grupirali ih prema kalendaru događanja.

II. Upoznavanje s vrstom zadatka i načinom izrade

Učenici su upoznati s različitim vrstama zadataka, njihovim prednostima i nedostacima.

Primjeri zadataka

6. Da bi riješio/riješila ispunjalku, prvo trebaš dopuniti rečenice. Potom te pojmove ispiši u ispunjalku i u osježenim poljima dobiš ćeš konačno rješenje - naziv pjevanja u našem kraju!

1. Da bi ju pjevali, treba imati dobar _____
2. Postoji muška i _____
3. Muški glas - _____
4. Instrument koji se negda svirao uz ognjišta _____
5. Crne oči i obrve tanke,
To su, pobro, naše _____

7. Pokušaj dovršiti gangle!

Nje, dragi, utorak za sila,
Da ti ti je _____ večer _____

Ja na silo, _____ me sriča,
Nje legla, još joj gori _____

Ja na _____ prida me magare,
_____ moja ide u _____

III. Izrada različitih vrsta zadataka prema odabranim temama

- Učenici su izrađivali zadatke i oblikovali banku zadataka.

8. Nije sva usmena baština sadržana u gangi. Stoga evo i nekoliko poslovice. Pokušaj napisati dijelove koji nedostaju!

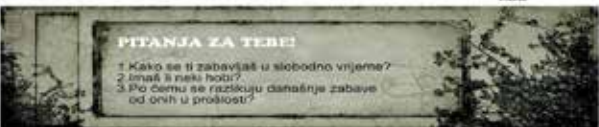
Ko muči, tva _____
 Situ se ne daje komad _____
 Veselo srce _____ prede.
 Ko tvrdo _____ lako drži.
 Ni drva bez grane, ni čovika bez _____

9. Pročitaj, razmisli i zakruži ispravno značenje navedene poslovice!

NE DRAČI PUTE ZA SOBOM.

a. Ne diraj draču, ubost će te.
 b. Nemoj saditi draču putem kojim hodaš.
 c. Ne prativaj učinjena djela/nedjela.
 d. Sadi cvijeće uz put, a ne drače.

41

IV. Odabiranje zadataka prema pokazatelju težine

- Rješavajući zadatke, učenici su odabirali najprikladnije.

Rješaj ovu križaljku pa ćeš u označenim poljima dobiti pojame koji obrađuje ova vježbenica!

11

V. Oblikovanje vježbenice

- Jedna grupa učenika izrađuje plan vježbenice s tekstovima i fotografijama;
- Druga grupa ispravlja tekstove i zadatke;
- Treća grupa izrađuje suvenire i planira promidžbu.

VI. Organiziranje i izvođenje tematskih radionica u Etnografskoj zbirci

- Učenici su voditelji tematskih radionica, a za njihovo izvođenje koriste se vježbenicom u pisanom i digitalnom obliku.

Umjesto zaključka

Projektni rad i rezultat projekta: tiskana vježbenica predstavljena je u Školi, na Međunarodnom znanstvenom skupu Djeca čuvari baštine, na prezentiranju najboljih školskih projekata na temu Nematerijalna kulturna baština, na međuzupanijskoj i državnoj smotri učeničkih zadruga na kojoj su učenici dobili Povelju za najproizvod te na Osmim danima osnovnih škola 2012. godine.

Projektom U ZOVNICI CILI SVIT učenici su u potpunosti ostvarili postavljene ciljeve. Djeca su razvila interes za baštinu, a Etnografska zbirka je postala učionicom baštine. Rezultat projekta je nastavak aktivnosti u smislu osuvremenjivanja radionica.

Literatura

1. Babić, I. Studenački rječnik. Studenci: Župni ured; Omiš: "Franjo Kluz", 2008.
2. Lovrečka ganga. Lovreć: Osnovna škola S.S.Kranjčevića; Zagreb: Biakova, 1996.
3. Mlinar, A; Antoš, Z. Upute za čuvanje etnografskih zbirki. Zagreb: Hrvatsko etnološko društvo, 2004.

4. Premuž-Đipalo, V. Djeca u muzeju: vodič kroz zbirke Etnografskog muzeja Split. Split: Etnografski muzej, 2007.
5. Rosić, V. Pedagoško značenje muzeja. // Zavičajno blago u funkciji razvoja Zabiokovlja: zbornik radova / priredio Anđelko Mrkonjić. Split: Književni krug, 2005. Str. 265 – 278.
6. Svitanja: list učenika Osnovne škole S. S. Kranjčevića, Lovreć. Lovreć: Osnovna škola S. S. Kranjčevića.
7. Šamića, I. B. Rječnik imotskoga govora. Zagreb: Zavičajni klub Imočana, 2001.
8. Tufekčić, A. Etnopedagogija kao znanstvena disciplina. // Školski vjesnik: časopis za pedagoška i školska pitanja 58, 3(2009), str. 265 - 279.

S predstavljanja u Gradskoj knjižnici Marka Marulića